

31.239
Balog Bortra
A Z Ú J J B É T S I

MAGYAR MÚZSA

ELSŐ ESZTENDEJE

1 7 9 3.

Nyomtatattik Bétsbenn.

Öszve szedettetik Pántzél Dániel által.

Graius ingenium, Graius dedit ore rotundo

Musa loqui - - - - - Horat.

A' Görög *Múza* adott vólt mind ékesenn szóllásra

A' Görög Nemzetnek erőt; mind friss gondolkodásra.

Ezeknek ajakira hát, ha kedveséget öntött

A' *Múza*; a' mi *Múzsánk* is oly tzéllal bé Köszöntött.

Vajha tfak leg kifsebb részben meg felelne a' tzelnek!

Leg nagyobb jutalmát akkor fizetné - le *Pántzélnek*.

ÚJ ESZTENDEI AJÁNDÉK.

Melly, egy Nemzetét, Nemzeti öltözetét, Nyelvét és Hazáját igazán szerető Hazafihoz, 1793ban Januáriusnak 6dik napján küldetett Bétsből, és a' mellynek írására, a' Sz. István dicsőséges Innepe napján tartatott tzeremóniáknak látása adott volt alkalmatosságot.

Hogy Derék Nemzet a' Magyar, és soknál elébb - való,
Mindég Való volt e' mondás, mindég is marad Való.
Ha szép Nemzetet keresel; elég választott szép e'
Remekje a' Magyar Gárda, mely minden Gárdák Szépe. a)
Tudom hogy Te is azt hiszed. Nem is tsuda. Mert hiszen
A' Szép Magyarokról minden Nemzet egyenlőnn hiszen.
Szent István Temploma! te légy tanúm, s szólj helyesebben
Ha tettik tsáfoly meg - hogy a' szavam nem helyes ebbenn.
István Napján előtted hány Nemzet volt, s hány Vallások?
Még is a' szép Magyarokról tsak egy volt a' vallások.
Minthogy minden István Napján a' Király itt meg - jelen
A' Gála Kotlibann, s vele az egész Gárda jelen:
Így Felseges Királyunk is, díszére István Napnak
El - jött abban a' Kotlibann: melybenn a' fényes napnak -
Sugári, a' tündöklésbenn magokat el - vesztették
A' melyek a' rá nézőnek szeme fényét vesztették.
Felseges Királyunkal a' Gárda is fel - fereglett
A' melyből egy bámulásnak ki - tétetett sereg lett.
Mert bár ott volt a' gyöngy Kotli, s rajta Uri Kotlifok
És a' kotlit később volt aranyos kotli fok:

a) A' Skizze von Wien Német Írója, a' másodszori kiadásbann a' 154dik laponn, igen szépen le írja a' Magyar Cárdát; sőt azt írja - hogy még lehet hogy valami Európai Hatalmasságnak, van gazdagabbann öltözött Gárdája: de oly ékes, oly szépen öszve választott, oly felséges, és oly Mártialis tekintetű Gárda sohol nints mint a' Magyar, mert itt úgy láttzik, mintha az ember, a' ló, és minden szerzők éppen egymásért volnának teremtetve.

De mind ez a' nézni méltó pompa el-maradhatott,
 Mert ha Magyar van, más nézni való el-maradhat ott.
 Így ez a' Bétsi Nép nézni, 's dítserni alig győzte
 A' Magyart — mely a' több Népet szépségével meg-győzte
 Be örültem hogy ditsérték, mert én inkább meg-halljak
 Jobb szözetem: mint gyalázó szót a' Magyarról halljak.
 A' kivált szép a' Magyarbann: hogy ámbár ezer Néző
 Bámúljon rajta: de ő nem bámúl, 's széllyel nem néz ő
 Hanem derekát és fejét, szép egyenesfenn tartja,
 A honnan fok gondolatlan ember kevélynek tartja.
 Holott még inkább az ő szép virtusiról egy jegy e'
 Nem is kevélysége néki; hanem *Nemzeti Jegye*. b)

Szép is a' Magyar mint Lovonn; színt úgy gyalog mentébenn
 Abban a' testéhez vágott kis kurutzos Mentébenn;
 Sőt egész öltözetébenn, mely Nemzeti tudni: illik
 Kalpag, öv, kótfak-toll, tarfoly, mely néki nagyonn illik.
 Be szép, ha szépen fel-köti dolmányára az övét
 Sőt az egész öltözetét bámúlhatni az övét.
 Hát mikor a' lovaikról mind egyszerre le-fzálnak:
 Mindeniket külön külön, gondolnád Virág-Szálnak.
 Be Szépek olztánn, ha együtt forba mennek szép számmal
 Jobbann tudja ezt minden, mint én ki mondhatom számmal.
 Mert mint meg fogja a' madárt enyves része a' Lépnek:
 Így fok szívet a' Magyarok, mikor ök szépen lépnek.
 Leg-kissebb mortzanáfok is óh milyen talpra esik
 Nem tfuda hát ha érettek fok gyenge szív meg-esik.
 Tökélletes egyenlőség egész testek formája
 Úgy hogy a' természet merő Remekeknek formálja.
 A' Tántza is a' Magyarnak fok szem előtt fokot ér c)
 Minthogy vígann mozog benne minden tag, in, minden Ér.

b) A' Nagy érdemű *Windisch Ur*, in der politisch-geographisch: beschreibung des Königreichs Ungarn melynek már újabb ki adásai is vagynak a' 9dik lapján az 1772benn lett ki adásnak, a' Magyar Nemzetnek egy kis maga reá tartiságáról, úgy ír mint egy vele születt jegyről; sőt ezt a' maga ítéletét is utánna veti: hogy van is oka a' Magyar Nemzetnek arra, hogy magát reá tartsa. s a. t.

c) A' Magyar Tántzót mely nagyra betsüljék más Nemzetek, a' többek közt érzékenyenn elő adja a' *Historisch-Politisches Journal von K. K. Erbländern* a' 2dik darabnak a' 193dik, 's azt követő lapjain.

Es e' Nemes Nemzet Tántzát nevezhetnök Nemesnek.
Mivel egy Tántzbann is frissebb mozdulások nem esnek.

A' Magyar Affzonságok is oly ékesenn termettek
Hogy szintén úgy dítséretre méltó az ő Termetek.
Kivált mióta meg adják a' szép Fökötő Betsét
S Nem raknak fejekre Kofárt, tintukot, tsetse-betsét.
Vagy nem is tudom hirtelen, hogy milyen forma Nevet
Adjak a' Piperéjeknek — félek is hogy ki-nevet -
Ezen szokatlan szollásom formáiért Valaki
Hogy a' Bóbita nevét tán rútúl tévém vala - ki.
De igaz is az, t'fak nyissa-fel akarki a' szemét,
(Hogy a' bóbita a' Magyar Fökötőhöz t'fak szemét,
Még is ha ma egy újmódi Kontyot fel-kapott Páris :
Már nem foká közöttünk is viselte ötven pár is. d)
Az Affzony ha Fökötőbenn van, óh mely tsínos abbann
De még Nemzet Affzonya is öltözhet tsínosabbann.
Es nem akarom a' dólgot nagyítani, éppen nem
Ha mondom hogy Fökötővel ékes az Affzonyi Nem.
Szépségére nézve tehát, igaz a' mit elsőbenn
Fel tett volt Múszám Versébenn, tudni-illik az Elsőbenn :
Hogy Derék Nemzet a' Magyar, és foknál elébb-való,
Mindég Való volt e' mondás, mindég is marad Való.

Hát ha még arról van a' szó, mitfodás a' Magyar Szív?
Erőss az, tán tudője is más levegő - eget szív
Mert mikor más gyengébb Nemzet, a' Hadbann a' reszkető
Hidegtől már borzadoz is, még akkor sem reszket ő.
Noha szemeivel lássa a' Pajtásit el-hordó
Golyóbist: de t'fak hogy legyen mellette boros Hordó
Egy jó Fegyver ellen valót iszik, azután bátor
Sikoltozson is a' Török, még fokkal inkább Bátor
Es ámbár száz ezer d'fidát szeme láttára fenjen.
A' Magyarinak - de már akkor még fokkal inkább fennyenn
s Mérgesenn szól hozzá, állj-meg ilyen amolyan Török
Mert t'fak hogy egyet ihattam, már bátrann reád török.

d) írja a' Skizze von Wien : Írója az 590dik Laponn, hogy
Bétsből minden esztendőbenu járnak holmi módi-vásáros Affzonyok
Párisba, hogy ott a' leg újabb módi Affzonyi Piperéket meg-nézzék,
be vásárolják, és magokkal Bétsbe hozzák — Bétsből osztánn, könnyen
el-terjedt Magyar Országgra is minden új-módi.

Sőt bár némelyik el ázzon, miként a' hordó Tűsapja
 Az ellenséget még fokkal mérgesebb fűszárral tűsapja.
 Alig várja, hogy a' rendet a' Komendáns ki - szabja
 Már ellenség vérrel festve van kezében a' Szabja.
 Erős Szívét a' Magyaroknak hasonló erős Mejjel
 Bé - fedezte, s oltalmazza a' természet — a' mellyel
 Szeles, fergeteges, s minden vad időket ki — álhat
 Ha kell még hideg télenn is a' Táborba ki - álhat.
 Azombann minden tagjai fontosok, és inasok
 Hol az inak a' mozgásbann munkálkodó Inasok.
 Innen következik, hogyha valami hadhoz fognak,
 Már az ellenség előre retteg, hogy nyerni fognak.
 Gondolj is egy jó bajszos Magyar egy olyan Kép ez,
 Melyről akarki is mindjárt jó hadi Vitézt Képez.
 Tudták is már a' Magyaroknak ezerfzer hasznát venni,
 Mikor ellenséget kellett verni, vagy Várat venni.
 Most is meg vételére ha Vitézség kell a' Várnak
 Minden jó ki menetelt csak a' Magyaroktól várnak.
 Így hogy a' leg közelebb múlt Török Hadhoz fognak
 Ő volt leg inkább ki téve az ellenség Fognak
 De bezzeg vettettek is ám eledelül a' Sírnak
 Kik után a' Török rajok talán még most is sírnak.
 Mert hogy úgy hullott a' Török, mint őszel a' fa Levél
 Hadi Történet! erről a' leg jobb Tanú Te, level,
 Ha hát így elő vitte a' Magyar a' Virtus Után
 Az ő erős s bátor Szíve, már mondhatni ez után
 Hogy derék Nemzet a' Magyar, és foknál elébb való,
 Mindég Való volt e' mondás, mindég marad is Való.

De mint édest adhatott a' Sámson erős Állatja
 Ugy a' Magyar Erős Szívéről Múzsám bátran állattja
 Hogy édest is buzoghat ki - mert mint a' víz a' buzgó
 Kutfőbenn forr: úgy a' Magyar a' szívetbenn Buzgó
 Mert a' mely erős Karra ma ellenségeket öl - el.
 Ugyan azzal hólnap Kedves Hazafiakat ölél.
 Hat a' kit még a' szírentle valami Tíztségre hív,
 Ki nem lehet magyarázni Királynához milyen Hív.
 Mert a' meddig csak a' Szíve a' mejében dobog s vér:
 Királyaé s Hazájaé ő benne minden lép Vér.
 És ha már egyszer valami Tíztséget ő fel - vállal:
 Már akkor hordozza is ám a' terhet erős Vállal
 Ha pénz szükséges a' Hadra minden kintsét ki - meri
 Hazájáért s Királyaért mind fel - áldozni meri.

ak hogy félbe ne maradjon a' már jól kezdett Hadja,
 Inkább magát egy kevésbé minden pénz nélkül hagyja.
 Te most ígért négy Milliom! szólj igazat itt érttem,
 Vagy annál is nagyobb summa, a' mint másoktól értem.
 Jó Szívere nézve is hát igaz az a' Vers: mivel
 Hazájaért, s Királyaért ilyen dőlkokat mivel:
 Hogy Derék Nemzet a' Magyar, és soknál elébb - való,
 Mindég Való volt e' mondás, mindég is marad Való.

Azomban meg vallom, hogy van elég szép Nyelv: de Kivált
 Az ékes Magyar Nyelv minden más Nyelvek között ki-vált.
 s Ha elsőseget a' Nyelvek között a' szépség rendel:
 Tudom minden Nyelv a' Magyar Nyelv után esik Rendel.
 Mivel ebbenn olyan hibát mitfoda gondos szem lél,
 A' melyet az egyik Nyelv, a' másbann tsúfosonn szemlél. e)
 A' Fő Németek nem értik az Ajjafokat, zúgnak.
 Magyar Országonn egy Nyelve van minden zegnék Zugnak,
 Egyformánn szólnak szegények, Urak, Kitsinyek, Nagyok.
 A' mely arra hogy felséges Nyelv a' Magyar Nyelv, nagy ok.
 Nem is más ez a' Nyelv minden hat mért-földönn keresztül,
 A' mit a' Fátum a' Német Nyelvre vetett Keresztül. f)
 A' mely egy Szó-Tár Írótól méltó panasz, és Bánat,
 Jó hogy a' mi Nyelvünk is a' Fátum így nem bánat.
 Ha változik a' Magyar Nyelv egy két: szóbann a' femmi,
 Tökéletességgel nem is Kérkedhet sem más, sem mi.
 Nagyobb tökéletességre hogy a' mi Nyelvünk nem ment,
 Minket a' szüntelen tartó had folytatása meg-ment. g)

e) Joh: Christoph Gottsched in der Deutsch - Sprachkunst a' Lipfiá
 5dik ki adás, 16dik lapján le írja, mivel tsúfolja egyik Nemzet a'
 Másik' beszédét — A' Német a' Frantziáról azt mondja: hogy az órab
 beszéll, az Anglus a' foga között süvöt, a' Franczia a' Németet azzal
 vádolja, hogy a' torkából adja a' hangot.

f) Joh. Gerh. Scheller in dem Deutsch - Lateinisch - Wörterbuche,
 mely jött ki Lipfiábann 1789benn az elől-járó beszédenn a' Xdik la-
 ponnn azt írja: hogy a' Német Nyelv minden hat mért-földönn túl
 más más.

g) Még az Idegenek is azzal mentenek bennünket, így ír a' töb-
 bek közt Fabricius in der Allgem. Hist. der Gelehrsamkeit Leiptz. 1784.
 Tom. II. a' 669dik laponn: Magyar Országonn és Erdélybenn, még
 a' Világ előtt levő próbáinn kívül, az ő böltsességeknek több bizony-

A' Magyar felett *Minerva Mársal* még mindig perlett,
 De csak a' *Mársé* mindenkor győzedelmesebb Per lett.
Márs ki hánytá kezéből a' Magyaroknak a' könyveket, h)
Minerva osztán híjába áraztott Böv könyveket.
 E' képpen óh Kegyetlen *Márs!* a' te fok hadad Folyta,
 Hány ezer Hazafiakat örökösenn le-folyta?
 Mert ha Tavaszonn el-tsaltad, haza botsátád Őszszel,
 A' mikor már felyeikenn a' haj tarkáslott őszszel.
 Mikor már a' tanulásra az ész éppen nem serény,
 Mert a' paripa sem virgontz, ha nyakann ősz a' Serény.
 Azombann hány derék fiat vágott le a' kard éli?
 Sirt a' Hadbann veszett fiann, hány kegyes Magyar *Éli?*
 Nem tsuda hát ha *Minerva* e' különbenn szép 's Tanúlt —
 Magyar Nyelvonn még egészenn beszélni meg nem tanúlt.
 Kivált hogy a' Deák Nyelv is, a' szép Magyar Nyelv járma.
 Mely alatt ez óh fájdalom! nyögve 's görbedve jár ma.
 Kedves nekem a' Deák Nyelv, mert *Mártyr* lennék érte,
 Tudom én hogy fok Derék Fi már ezen célját érte.
 Csak annyibann nem szeretem, hogy a' Nyelvem hátrálta
 Mert a' Deák Nyelv miatt már fok ezerszer hátrált a'. i)
 Míg azt felettebb tojtattyük, soha se is bódogúl.
 A' Magyar Nyelv, és tzelunkat nem érhettyük bódogúl.

De merem állítani, hogy ha minden Magyar Főnek
 Gondjai, a' Magyar Nyelvnek szépítésében főnek:
 Elébe hág minden Nyelvnek a' Magyar utóljára,
 A mely még a' rendbenn csak nem egészenn utól jára.
 Kivált ha támod több *Ortzi, Ródei, és Teleki* *Ródei*
 Kikből már fokszor a' Magyar pártfogója tele-ki

ságit is láthatná az ember: ha a' kemény Hadak a' tsendességhez
 tsokott Músákat nem hátráták volna.

h) *Carl. Franc. Palma in Not. Rerum Hung.* a' harmadik kiadás
 szerént a' 139dik laponn keservefenn panaszkolja: hogy azok a' szün-
 telen tartó Hadakozások, melyekkel az elsőbb Királyok alatt Magyar
 Ország mindig nyomorgattatott; a' Magyar Ifjúságot a' Táborhoz menni
 kényszerítették a' szép tudományok mellől.

i) Mind a' Magyar Nyelv, mind más Nyelvek gyarapodásának
 igen nagy akadályára volt, a' Látiumból mindenféle el vitetett Nyelv,
 a' mint le írja *Burchard de Linguae Latinae per XVII. Saecul. fatis.*
Hannoverae 1713.

A' Kik a' Magyar Hazábann példásonn régtől - fogva
 A' jó igyekező Magyarat emelik kézen - fogva.
 s Ha bűnünkert el nem fzedi az Úr tőlünk a' Támofzt; k)
 Sőt még több *Mészárosokat*, s *Révaiakat*, támofzt
 És ha bár *Páriz Pápa*it és *Bodot* a' sír - árok
 Bé nyelte : de munkáiknak mindég meg marad *Árok*
 És noha már *Pétzelit* is bé-nyelte a' Sír - Verem
 Kinn a' Siro Magyarokkal én is bús mejem verem :
 De ha mind ezek helyébe lesznek a' Magyar Égnek
 Újj Tfillagi : kik hasonló ragyogó fénnel égnek
 Ha lesz több *Rátz*, l) több *Gyöngyösi*, m) *Dugonits*, n) *Horváth* o) fok száz
 Kikkel mint Nyelv szépítőkkal dítfehetnek ez a' Száz:
 Nyelvünk tökéletességre nem félek hogy ne jusson
 Ne is tágíttlatok Magyar Bóltsek ezenn a' Jussonn.

Most is melyik élő Nyelv az, a' mely ezenn ki - kaphat?
 Melyik az, a' melyenn ennyi számtalan fok szót kaphat

k) Efa III. Rész 2, 3, 4, 5 vers. Az Úr, a' feregeknek Ura,
 el veszi *Jerúsalemből* és *Judából* a' Támofzt, a' betfülleteft s. a'. t.

l) A Nagy Erdemű *Rátz Sámuel* Úr, Pestenn a' Királyi Univer-
 sitásbann a' *Physiológiának* közönséges és rendes Tanítója, méltánn
 a' maga fzeretetére húzhat, minden magok Nyelve öregbedésenn ör
 vendő Magyar sziveket, több érdemes Magyarúl ki adott munkái közt,
 az *Anatomiának*, *Chirurgiának* és a' *Physiológiának* magyarúl lett ki ada-
 sával, mert jeget tört. — Historiákat, izomorú 's vig játékokat adni
 ki magyarúl könnyebb : de olyan Tudományt adni - elő, mely Ter-
 minológiával (nevezetekkel) telyes, már azt hívják munkának.

m) Régenn esmerünk már a' Műfák egénn ezenn a' névenn tfil-
 lagot, és T. T. *Gyöngyösi János* Úr is, az Újj Tordai Ref. Ekiel.
 mostani hiv Lelki Pafztora, fok ízben meg bizonyította már magát
 első nagyfágú Tfillagnak a' Poéták egénn.

n) T. T. *Dugonits András* Urat, minémű pallérozója a' magyar
 Nyelvnek, elő adják az *Uliſſes történeteiről* irott *Versei*, az arany *Pe-
recz* az *Etelka* 's a. t. magát az *Etelkát* ama híres Anglus *Pamelával*
 a' *Haller* Ufongjával, 's *Allfrédjevel*, *Wilánd* *Agathonjával* tefzik fokann
 egy rangba, bizonyos tekintetekben.

o) *Tit. Horváth Ádám* Urat, mely fáradhatatlan nyelvünk pal-
 lérozásábaun, Tanúk bettes munkái, Tíak maga a' Nyári Ejtzaka

Bár akarmeddig kurkászta valami bölts értelem

A hol mint ezekbenn kettős lehetne az értelem? p)
No - ha lél is ilyen szókat: tehát abból az okból

Hogy a' Nyelv magasztalódjék, írjon verset azokból.
De hogy könnyen meg eshessen hitelt nem hamar adok,
Ambátor szégyenüljek meg, szavambann ha maradok.
Csak nem ír már ennél többet, ha mindjárt még örül is,
A melyenn egy igaz szívű Magyar méltánn örül is.

Hogy ily alkalmas a' Nyelve: azt nem is adná fokért.

Kár hogy más Nemzetek közt a' Nyelvünkhöz még nem fok ért.
Im itt többnek mint száz Versnek megy egyformánn a' vége:

Mindazáltal minden szónak más tzélja van, 's más vége.
Pedig ha még ezt valaki szaporítani akarja

Akar annyit írjon, a' míg ki nem fárad a' karja.
Tfak ezekből is a' Magyar Nyelv ereje meg-tettzik
Ugy ítéljen minden róla, a' mint magának tettzik.

Azombann minden más Nyelv meg tanulásához szer ez
Mellyel a' Magyar nem kevés dítféreteket szerez.

kiáltja: hogy sok Nyári éjtzakákat kellett az Irónak el tölteni, míg
úgy jártassa tette magát az égi testek közt, hogy magyarul is elő
adhassa,

p) Tudom ugyan hogy Gottschéd Úr fellyebb czitált könyve 77dik
lapján azt mondja: hogy *nints veszedelmesebb a' Nyelvben mintha egy
szónak több értelme is van*, az ugy is van: de olyakat a' ki pallérozott
Deák, 's Frantzia Nyelvben is találunk, a' kik más nyelveket tud-
nak, el hiszem lelnek azokbann is, de ez nem szedi el a' Nyelv di-
tfőfegét, nem is a' Nyelv szük vóltának a' jele, azombann e' tfak
Poétai játék. — Hogy a' Magyar Nyelv nem szük, tanúi a' Tudomány
elég ágaibann már Világ előtt lévő szép Magyar Könyvek és ha a'
bóldog eml. Maróthi, a' számvetést 's Múfikát, Tit. Rátz Ur a' bon-
tzolás mesterfegét, 's Physiologiat T. T. Dugonits Ur Föld-mérést,
's Álgebrát, 's mások más részeit a' Tudománynak magyarul elő ad-
hatták: meg tettzik hogy nem szük a' Magyar Nyelv, ezen két értelmű
szókat is majd mind ki teheti más szókkal — e' hát nem az ő szük
vóltát fedezi fel; hanem még inkább egy kis kevélykedése lehet a'
Nyelvnek abban: hogy bár akarmint meg kösse is magát valamihez a'
Magyar Nyelv, mint már itt a' két értelmű szókhöz, még is egész
dolgokat elő adhat minden homály nélkül, melyet nem könnyen tsele-
kedhetne más nyelv.

Már neki minden Nyelv csak egy: Német Frantz Sidó Görög
 Mind úgy meg tanulhattya hogy a' Nyelvén szintúgy görög
 s Ha a' Magyar egy magábann hangzó betűt ki-választ
 Egész levelet ír rajta, s ugyan azonn kap Választ
Kérkedhet e' Nyelv eggy egész mesterséges Énekekkel
Melyet Énn egy meg sebbedett kegyes Lélek énekel r)
 Melyik hát az a' Nyelv, a' mely illy dolgokat el követ?
 Nem könnyen biz illyet: bár meg mozdított minden Köve
 Az ilyenekből már könnyenn a' Magyar Nyelvet Altal
 Láthatni: mire mehet ez, még a' gyakorlás által.

Kedves Nemzetem! legyen hát a' Nyelved a' Te Kintfed
 Ezt mint féltő portékádat, méltó hogy úgy tekintsed.
 Jó is Nyelved tanulását, hogy már Törvénybe zárod s)
 Mert e' lesz Hazád, s Nemzeted meg óltalmazó Zárod.
 E Törvény nem léte most is szinte kárt hoz - vala: ha
 A Szemed fel nem nyílt volna, már most egyszer valaha.
 Úgy van az: a' habok közt is a' Kormányos hogy ha jó
 Csendes partot ér, ámbár meg töredezett a' Hajó.
 Légy hát Dicső Nemzetem! hív tovább is Királyodhoz
 Mert több jó Törvényt is néked FERENTZ jó Királyod hoz
 Ki mihelyt látá férelmed, ímé mindjárt meg szánta
 Bús ország, melyenn a' bú már mély barázdákat szánta.
 Meg száná, hogy szép Nyelved majd gyökerestől ki-írták
 s' Azt rendelé; hogy már Ország Törvényi közzé írták

q) Hogy a' Magyar, a' maga született, és a' Deák Nyelven
 kívül még más Nyelveket is nagyon meg-tud tanulni, sok példákka
 meg tudnám mutatni. Irja Bod Péter a' Sz. Biblia Hist. Kolosv. 174
 a' 167 laponn: hogy Komáromi Csipkés György meg mutatta Traiectum
 bann hogy jól tudja a' Napkeleti Nyelveket, midőnn Sidó Nyelven
 az Akadémiábann nevezetes oráziót mondott el, a' Tudósok előtt
 való nagy kedvességgel. — Esmerek olyan Magyarokat, a' kik Helve
 tiábann Frantzia Nyelvén prédikáltak, vagynak Németül tanít
 Professzorok is Magyar Fiak.

r) Van itt tzelezés, a' Néhai Debreczeni Prof. Varjas János Ú
 azon énekére, mely így kezdődik: *Vétkeztem jéh vétkes fészekben, Vét*
kes test, s vér lett kezdetem, El nézem telyes életem, Ezér s meg eze
esetekben, Estem vétebben. s. a. t.

s) Artic. Diæt. Bud. anni 1792. Art. VII. Studium lingvæ Hun
 garicæ intra fines Regni ejusdem, sit deinceps Studium Ordinarium

Hogy Országunk Magyarúl jól tudókat keressen - ki
Tiszteknek t) Héj bölts ez ! így már gántfot nem keres senki.

Ia a' Nyelve nem virágzik, mit is ér úgy a' Nemzet u)

A' Nyelvünk nem virágzása, eddig is fok kárt nemzett.

A' Nyelv virágzása már most az a' leg drágább Vagyon,

Melyre minden Hazafinak törekedése vagyon.

Hazánk bódogulására bizony fokot is ér ez,

Az én szívem ugyan rajta telyes örömet érez.

Öt minden jó igaz szívű Hazafiról azt vélem

Hogy Nyelve pallérozásán együt igyekszik vélem.

Liszem ha nem volna elég Magyar szó, leljünk újat,

Tíak hogy másokkal ne húzzunk vakmerőképpen Ujjat

A' mint már is óh fájdalom ! már e' szokása Hányynak

Hogy a' nyakunkba erővel, holmi vad szókat hányynak ? x)

A' miképpen hogy magábann szikrát nem ad az atzél:

Így újj szókat is formálni nem egy tagé az a' tzél.

Lejj újj szót, szép dolog — tíak hogy helyes legyen értelme

's Olyan legyen melyet helybe hagyhat minden ért elme.

Ne tfinálj azok helyett mást, a' mely szókkal már éltek

Az Eleink, kik előttünk fok esztendőkkal éltek.

t) A már czitált *Budai Dietai Articulusban* továbbá e' vagyon :
*publica Munia intra Regni Limites, non nisi Tales obtineant: qui per
s reliqua rite absoluta Studia, cognitionem etiam Lingvæ Patriæ, Pro
fessorum testimoniis edocuerint.*

u) A' Gothusok' maradéki, ma is vagynak Olasz, Német, Dánia,
Svédzia Országokbann, a' Vandalusoké Tóth Országonn, Dániábann,
Afrikábann, az Alanusoké Frantzia és Spanyol Országokbann: de a'
nemzet nem virágzik; mert el enyészett a' nyelv.

x) Közönséges panasz a' mai Írókra: hogy nagyon szeretnek új-
ani. A' Magyar Országí Deák Újjfág Író az el mult 1792-dik esz-
adó eleinn költ Ifő árkus Tótdalékjábann azt írja: *Novandi ille
uritus, quo Lingvæ nostræ adeo multi, specioso polituræ titulo,
n novis tantum vocibus procusis, sed et peregrina Syntaxi, &c. im-
itarunt, vel potius corruerunt, non potest non improbari.* Az
yan bárdolatlan most tfinált Magyar szók adnak osztán a' követke-
ndő maradéknak leg több bajt, azokat ki-írtani. mint a' Német
nyelvben panaszolkodik Leske Úr in *Anfangsgründe der Naturge-
schichte des Thierreichs Wienn 1783 a' 4dik laponn*: Hogy mind ez
ig is maradtak még a' Német Nyelvben némelyeknek hibás, és
bárdolatlan szavai, melyek jobbitás nélkül szükölködnek.

Hogy ha néhol meg dítferem itt a' Magyar Világot
 Az Idegen Írók gyújtanak nekem abbann világot. y)
 Ha részre hajlással vádol hát valaki-követem
 De én csak az igaz utat 's, mások nyomát követem.
 Ha más Nemzetbenn a' Magyar dítferése nem Vének
 Én is tán egy két jó szómmal igen nagyot nem vétek.
 E' mellett, úgy tapasztalom magambann, hogy mi-ólta
 Élek, tán még az édes tsets, belém oly tüzet ólta,
 A' mely Kedves Hazám eránt bennem szüntelen langal
 Az idegen Nemzetek közt ég még sebessebb Langal.
 E' tűz hát a' melynek bennem már régen van a' Nyoma,
 Nem tudta hogy számból ilyen köz igazságot nyoma:
 Hogy Derék Nemzet a' Magyar és soknál elébb-való,
 Mindég Való volt e' mondás, mindég is marad Való.

Nem mondom én a' Magyaroknak, hogy soha se volt Tette
 De még is a' jó Isten fok jóra méltová tette.
 Ki minthogy a' bünöshöz is oly békefféges tűrő
 Hogy ezer gonoszokat is békefféggel el tűr Ö.

y) Telyesek az idegen Írók is Magyar Ország dítferetivel: *Ant. Bonfinius Civis Asculanus — — in Hist. Hung. Dec. I. Libr. I. pag. 17.* azt írja: Magyar ország mind Lakosinak erejére, mind barmainak tenyészésére, mind földje termékenységre, mind drága köveinek, 's érteinek bővségére nézve minden Tartományokat felyül halad; nem külömbenn *Status et Resp. Hungariæ Elzevirian - Amstel. 1637. pag. 43.* és másutt: le írja mennyivel haladja felyül Magyar Ország, a' több minden országokat, itt vagynak az aranynak, ezüstnek, réznek, vasnak, fónak hi áshatatlan bányái, a' Vizek halakkal, az erdők vadakkal, a' legelő mezők fok csordákkal, a' szántó földek gabonákkal, a' szőlő termő hegyek kedves izü borokkal gazdálkodnak; fő Gróf. *Marsiglius* szerént, az ő meg betsülhetetlen munkájabann melyet nevez *Danubius Pannonicus Myficus Observationibus Geograph. Astron. Hydrographicis &c.* és abban mely ez alatt a' név alatt van: *Prodromus operis Danubialis ad Reg. Societ. Anglic. anno 1700* azt mondja: a' hány hegyeket, az Aranynak 's ezüstnek annyi ereit (*venas*) annyi drága köveket a' mennyi köveket, a' hány folyó vizeket annyi halas-tókat lehet benne találni — Hasonló dítferettel szólnak Magyar Országról. *Bizarus, Brietius, Bruckman, Creguiz, Jovius, Livinus Mayer, Tollius, Schererus*, és mások fokak, Kélz paraditsomnak nevezi *Bodley in seiner Dank - Rede Mannheim 1688.* nem külömben *Hohberg im Adelsichen Landleben Tom. I. Cap. 134. pag. 133, Nürnberg 1682.*

záz mázsa roszat meg szenved: ha talál jót egy lótot.

Egész Városnak meg enged, ha tart egy kegyes Lótót;
öt hol ílyés egy jót sem lát, az Ur hét ezret lát ott. z)

Meg lehet, hogy a' mi Pogány Atyáink közt is látott
olyan Virtuust, a' mely benne éppenn az az Erdem lett,
Mely az Urtól Nemzetünknek jobb lak - helyet érdemlett.
Mikor a' szük, terméketlen, sovány *Scythia* helyett
A Bóldog Magyar Országonn nyertünk magunknak Helyet.

Mely Ország is egy valóbann oly gazdagonn meg - rakott
Tárház: melyet a' Természet minden jókkal be rakott.
Melyet míg le beszélnék, el telne egynehány óra,
Míg le írnam, százszor is el - kopna a' pennám Óra.
A' ki itt akar áldozni ama nagy bálvány *Bélnek*:
Adhat itt mindent eleget a' telhetetlen bélnek. j)

z) I. Kir 19 : 18.

j) Van marhája elég, nemcsak maga ehetik eleget; hanem
más Országoknak is szolgálhat Magyar Ország. Bétsbe minden eszten-
ében hajtanak - fel Magyar Országról 80 ezer hizott ökröket, és
innen killyebb is ki-hajtatnak Német Orzágnak több részeibe. *Stat.*
Resp. Hung. Elzev. pag. 43. — Melyik Ország számlálhatna olyan
barmos gazdákat mint Magyar Ország? *Oláh Miklósnak* az idejé-
n, csak egy szeméjes embernek *Biro Gáspárnak* Debreczeni la-
posnak, magának egyszerre voltak tíz ezer el adó ökrei. *Olahus De*
ung. L. I. p. 84.

Kenyere is van Magyar Orzágnak elég, más Országoknak is gaz-
dagonn adhat. A' nagy erdemü *Windisch Ur* a' már fellyebb említett
önyve 12-dik lapján minékutánna Magyar Országonn a' Természet-
ek gazdagonn találtatható ajándékit elő adná, azt mondja: hogy ki-
tált búza, árpa, zab dőlgeből gazdag. — *Austriának*, és *Német*
Ország több részeinek kenyeres kamarája, a' hova minden esztendő-
n, három millió mérő búzánál többet ki hordanak belölle. — De
szem egész *Bibliotheka* telne abból, ha az ember azokat mind elő
rdaná, kik a' Magyar Orzágbann találtatható Természet ajándéki-
k, nevezetesen a' kik az itt lévő kenyérnek és bornak bővsegeről
ólnak. Es valóbann tudálkozom a' mostani *Erlangi Prof Meusel*
ronn, hogy azonn könyvébenn, melyet tavaly adatott ki *Lipfiabann*
alatt a' *Titulus* alatt: *Lehrbuch der Statistik von Joh. Georg.*
Meusel, midönn a' 10-dik laponn az *Európa* búza termő helyeit elő
ámlálja, ennyi tanubizonyfag fellegei köz, ki felejté te Magyar
Orzágot a' búza termő Országok közzül, melyet inkább fel tehetett
lna, mint akár *Német Orzágot*, akár *Lieflandiat*, akár *Lengyel*
Orzágot.

A' ki pedig a' Természet akar az egyik; akar

A több két Országában v) búvározkodni akar:

Lél itt olyakat, tsak járja fel Országunk határát,

Melyeknek más országok két kézzel adnák hat árát. w)

Ha kételkednél szavamban Barátom, mennj Országod

Határit Visgálni, meg lásd, van merő Mennyországod.

Mivelhogy itt is az Urat láthadod színről színre,

Tsak a' fok ezer plántákban *) melyeket ezer színre

v) A' Természet mind a' három Országában mely gazdag Magyar Ország, kár hogy eddig senki elő nem adta egy tsomóban, ittak ugyan némelyek a' Plánták mások a' Kövek, mások az Allatok Országáról külön: de egyyüve még senki sem foglalja. Már most akarja Groszinger Úr egyyütt elő adni Magyar Ország minden gazdagágát ilyen titulufú könyvében: *Historia Physica Regni Hungariae per tria regna Naturae s. a. t.* melynek már az első Tórusa a' Zoológia a' Négy lábú állatokról ki jött, a' több része most van sajtó alatt. Valóban fokot fog érdemelni a' Hazától ez az érdemes Úr, ha a' mennyivel későbbenn jó ez a' munka a' Világra: annyival tökéletesebb lesz.

w) Mely betfések legyenek más Országokban a' Magyar Ország termései, meg tettik avagy tsak onnan, hogy mikor tavaly a' Spanyol Udvar száz ötven ezer livrán Párisban meg vette a' Forster Jakab köves Gyűjteményét, Olyan Magyar Orzági drága termékek díszítettnek azok közt, melyeknek az Író a' mint maga mondja, még a' Béti jeles Naturalien Kabinétben sem látta másokat. Mint ezt a' *Jenai Allgem. Literatur Zeitung*ból az *Intelligenzblatt*ból; a' 125. Numerus alóll, az 1030-dik lapról, a' Magyar Kúrir is ki írta vólt, az 1792dik esztendőbeli Magyar Kúrir 1448dik lapján De nem tsak nemezebb termései vagynak Magyar Orzágnak mint más Országoknak: hanem még olyan termései is vagynak, melyek az egész világonn sohol sem termenek egyebütt, tsak Magyar Orzágonn: nevezetesen az *Opál*. Mikor az úgy neveztetett *Oberdeutsche Literaturzeitung* a' Méltóságos Fichtel Úr Minerológiaját emlegeti, ilyen czím alatt: *Mineralische bemerkungen von den Karpathen von Joh. Ehrenreich von Fichtel 2ter Theil Wien 1791*: nevezetesen, midőnnazt a' részt emlegeti, mely szól az *Opál*ról-így fog hozzá: Kedves, és gyönyörűséges fog lenni a' Minerológusoknak és a' drága kövekben gyönyörködőknek ez a' tikkely, mely annyival fellegezebb, hogy a' Világonn tsak Magyar Ország az: mely ezt a' követ termi. *Oberdeutsche allgem. Literaturzeitung* 1792. az 553-dik laponn.

*) Hogy a' Plánták Országában is Gazdag Magyar Ország, még az idegenek is meg vagynak rólla győzöttetve. Nevezetesen mikor a' *Jenai Allgem. Liter. Zeitung*ban 7. Septembr 1792. Nro. 239. Recenzeáltaltik ez a' Könyv *Flora Posoniensis Steph. Lumnitzer &c.* érzékenyenn le írja a' Recenzens, hogy Magyar Orzágról mindég hittek, hogy a' plánták Országában is gazdag.

Ki tzipfrázott a' Természet, vagy inkább a' Teremtő
 Melyeket minden tavaszonn ismét újra teremt Ő.
 Ha nem éppen Mennyeország is: de Paraditsom kert e'
 Leg alább *Hóhbergus* szerént, eggy tsupa *Éden Kerte*.
 Ez okozza; hogy bár itt is minden részben jól élek;
 Még is fokszor sóhajt bennem eképpen a' jó Lélek.
 Óh Földi Paraditsomhoz hasonlítható Haza!
 Valyon mikor érkezhetem a' kebeledbe haza.

SÁNDORFFI JÓSEF.

Orvosi Tudomány Tanuló Bétsbenn.

